

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد بهشهر

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد "M.A."

(رشته حقوق خصوصی)

عنوان:

بررسی حقوقی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین و بررسی شیوه های جبران آن

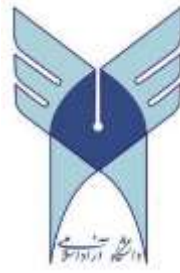
استاد راهنما:

دکتر علی اکبر رحمتیان

نگارش:

فاطمه سلطانی

زمستان ۱۳۹۷

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیامری از خداوند سبحان و اعتقاد بر این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و بر مظهر پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اہمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ماد انجمنیان و اعضاء، ہیئت علمی و احدیای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخلفی نکنیم:

- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت زنیان سازی حقیقت.
- ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و یکدیگر بکاران پژوهش.
- ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در یکدیگر مراعات پژوهش.
- ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از حرکت جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و یکدیگر افراد و نهادی مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت حرمت شکنی.
- ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۹- اصل برابرت: التزام به برابرت جویی از حرکت رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به نام های غیر علمی می آلائند.

واحد بهشهر

بسم الله الرحمن الرحيم

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب فاطمه سلطانی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق خصوصی که در تاریخ
از پایان نامه / رساله خود تحت عنوان : بررسی حقوقی خسارات معنوی
در زندگی مشترک زوجین و بررسی شیوه های جبران آن

با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه / رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از
دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق
ضوابط و رویه موجود ، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوطه ذکر و درج
کرده ام.

۲) این پایان نامه / رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح ، پایین تر یا بالاتر) در
سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت
اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ
نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و واحد
دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک
تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: فاطمه سلطانی

تاریخ و امضاء

سپاسگزاری:

سپاسی خدای را که هر چه دارم از اوست؛

به امید آنکه توفیق یابم جز خدمت به خالق او فکرمشم.

تقدیم به

این پایان نامه را تقدیم می کنم به :

تقدیم به همسر ، پدر و مادرم عزیزم که موفقیت های خودم را مدیون دعاهایشان می دانم.

فهرست مطالب

چکیده ۱

فصل اول

کلیات

مقدمه ۳

۱-۱- بیان مسأله ۴

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق ۵

۳-۱-ادبیات و سوابق تحقیق	۵
۴-۱-جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق:	۶
۵-۱-اهداف تحقیق:	۷
۱-۵-۱-هدف اصلی:	۷
۲-۵-۱-اهداف فرعی:	۷
۶-۱-سؤالات تحقیق	۷
۱-۶-۱-اصلی	۷
۲-۶-۱-فرعی	۷
۷-۱-فرضیات تحقیق	۸
۱-۷-۱-فرضیات اصلی	۸
۲-۷-۱-فرضیات فرعی	۸
۸-۱-ساختار تحقیق	۸

فصل دوم

مفاهیم و مبانی نظری

۱-۲-مفهوم خسارت و انواع آن	۱۰
۱-۱-۲-مفهوم خسارت	۱۰
۱-۱-۱-۲-تعریف لغوی	۱۰
۲-۱-۱-۲-تعریف اصطلاحی	۱۰
۲-۱-۲-انواع خسارت	۱۱
۲-۲-خسارت معنوی و اقسام آن	۱۳
۱-۲-۲-تعریف خسارت معنوی	۱۳
۲-۲-۲-انواع خسارت معنوی	۱۵
۱-۲-۲-۲-انواع خسارت از نظر ماهیت	۱۵
۲-۲-۲-۲-انواع خسارت از نظر آثار	۱۶
۳-۲-۲-موضوع خسارت معنوی	۱۶

۱۶	..... ۱-۳-۲-۲ سرمایه های معنوی
۱۷	..... ۲-۳-۲-۲ شخصیت و حقوق مربوط به آن
۱۹	..... ۱-۲-۳-۲-۲ صدمات جسمی
۱۹	..... ۲-۲-۳-۲-۲ صدمات روحی
۲۰	..... ۳-۲-۳-۲-۲ آبرو ، شهرت و اعتبار
۲۱	..... ۴-۲-۳-۲-۲ سلب آزادی
۲۱	..... ۵-۲-۳-۲-۲ افشای امور محرمانه و اسرار زندگی
۲۲	..... ۳-۲-۳-۲ تمهیدات قانونی در خسارت معنوی
۲۲	..... ۱-۳-۲-۲ قانون اساسی
۲۳	..... ۲-۳-۲-۲ قانون مدنی
۲۵	..... ۲-۳-۲-۲ قانون مسئولیت مدنی
۲۶	..... ۴-۲-۳-۲ مسئولیت مدنی ناشی از خسارت معنوی
۲۷	..... ۱-۴-۲-۳ مبنای مسئولیت مدنی
۲۹	..... ۲-۴-۲-۳ خسارت معنوی و قاعده لاضرر

فصل سوم

خسارت معنوی در روابط زوجین

۳۲	..... ۱-۳-۱-۳ حقوق غیرمالی زن و شوهر در خانواده
۳۲	..... ۱-۱-۳-۱ جایگاه حقوق غیر مالی در اصول حاکم بر خانواده
۳۳	..... ۲-۱-۳-۱ مبنای حقوق غیرمالی زوجین
۳۴	..... ۳-۱-۳-۱ حقوق غیر مالی زن و مرد در خانواده
۳۵	..... ۱-۳-۱-۳-۱ حقوق مشترک
۳۵	..... ۱-۱-۳-۱-۳-۱ حسن معاشرت
۳۶	..... ۲-۱-۳-۱-۳ معاضدت در تشییع مبنای خانواده و تربیت فرزند
۳۷	..... ۳-۱-۳-۱-۳ وفاداری
۳۷	..... ۴-۱-۳-۱-۳ سکونت مشترک

۳۸	..... ۳-۱-۳-۱-۵- تامین نیاز جنسی
۳۹	..... ۳-۱-۳-۲- حقوق اختصاصی شوهر بر زن
۳۹	..... ۳-۱-۳-۲-۱- ریاست خانواده
۴۰	..... ۳-۱-۳-۲-۲- تمکین:
۴۲	..... ۳-۱-۳-۲-۳- منع زوجه از اشتغال به کار
۴۳	..... ۳-۱-۳-۳- حقوق اختصاصی زن بر شوهر
۴۴	..... ۳-۱-۳-۳-۱- مضاجعت، بیتوته
۴۴	..... ۳-۱-۳-۳-۲- حق مواجهه
۴۵	..... ۳-۲- منشا ضرر و زیان معنوی در حوزه‌ی خانواده
۴۶	..... ۳-۳- بررسی موردی مصادیق خسارت معنوی در روابط زوجین
۴۷	..... ۳-۱-۳- خسارات معنوی ناشی از نقض تعهدات معین
۴۸	..... ۳-۱-۱-۳- خسارات معنوی مشترک
۴۸	..... ۳-۱-۱-۳-۱- سوء معاشرت
۴۹	..... ۳-۱-۱-۳-۲- عدم سکونت مشترک
۵۰	..... ۳-۱-۱-۳-۳- عدم وفاداری، خیانت
۵۱	..... ۳-۱-۱-۳-۴- تخلف از شروط ضمن عقد
۵۲	..... ۳-۱-۱-۳-۵- تدلیس
۵۲	..... ۳-۱-۱-۳-۶- عدم تامین نیازهای جنسی
۵۶	..... ۳-۱-۱-۳-۷- خسارت معنوی ناشی از اشتغال همسر
۵۶	..... ۳-۱-۱-۳-۸- ارتداد یکی از زوجین
۵۷	..... ۳-۱-۳-۲- خسارات معنوی از جانب زوج
۵۷	..... ۳-۱-۲-۱- سوءاستفاده از ریاست خانواده
۵۸	..... ۳-۱-۲-۱-۳- حبس خاتگی زن
۵۹	..... ۳-۱-۲-۱-۳-۲- اجبار زوجه به نگهداری از والدین زوج
۶۰	..... ۳-۱-۲-۲- سوءاستفاده از حق تعدد زوجات
۶۱	..... ۳-۱-۳-۲- سوء استفاده از حق طلاق

- ۳-۳-۲- خسارات معنوی ناشی از نقض تعهدات کلی ۶۳
- ۳-۳-۲-۱- خشونت و بدرفتاری ۶۳
- ۳-۳-۲-۲- افشای اسرار خصوصی همسر ۶۵
- ۳-۳-۲-۳- ایراد تهمت به همسر ۶۵

فصل چهارم

نحوه ی جبران خسارت معنوی در روابط زوجین

- ۴-۱- قابلیت جبران خسارات معنوی ۶۸
- ۴-۱-۱- نحوه ی تقویم و کارشناسی ۷۰
- ۴-۱-۲- روش های جبران خسارت معنوی ۷۰
- ۴-۱-۲-۱- جبران به عین (واقعی) ۷۱
- ۴-۱-۲-۲- جبران به معادل ۷۱
- ۴-۱-۲-۳- جبران صوری یا نمادین (اسمی) ۷۲
- ۴-۱-۲-۴- کیفر خصوصی و خسارت تنبیهی ۷۳
- ۴-۲- روش های خاص جبران خسارت معنوی زوجین ۷۳
- ۴-۲-۱- تمهیدات قانونی در برابر خسارت معنوی زوجین ۷۴
- ۴-۱-۱-۲- قانون مدنی ۷۴
- ۴-۱-۱-۲- ترک سکونت مشترک (مسکن علیحده) ۷۵
- ۴-۱-۱-۲- منع از اشتغال ۷۵
- ۴-۱-۱-۳- فسخ نکاح ۷۶
- ۴-۱-۱-۴- شروط ضمن عقد ۷۶
- ۴-۱-۱-۵- سقوط حق نفقهی زوجه ۷۷
- ۴-۱-۱-۶- الزام به تمکین ۷۷
- ۴-۱-۱-۷- اذن به ازدواج مجدد ۷۷
- ۴-۱-۱-۸- عدم تمکین ۷۸
- ۴-۱-۱-۹- انفساخ نکاح ۷۸

۷۸	..... ۴-۲-۱-۱-۱۰- طلاق
۸۱	..... ۴-۲-۱-۱-۱۱- نحله
۸۱	..... ۴-۲-۱-۲- قانون حمایت از خانواده
۸۱	..... ۴-۲-۱-۲-۱- مراکز مشاوره
۸۲	..... ۴-۲-۱-۲-۲- ارجاع به داوری
۸۳	..... ۴-۲-۱-۳- قانون مسئولیت مدنی
۸۵	..... ۴-۲-۲- تمهیدات فقهی در خسارت معنوی زوجین
۸۶	..... ۴-۲-۱- ممانعت از نشوز زن
۸۷	..... ۴-۲-۱-۱- موعظه و پند
۸۸	..... ۴-۲-۱-۲- هجر در بستر
۸۸	..... ۴-۲-۱-۳- تنبیه کردن
۹۰	..... ۴-۲-۲- ممانعت از نشوز مرد
۹۰	..... ۴-۲-۳- مصالحه و آشتی
۹۱	..... ۴-۲-۴- لعان
۹۱	..... ۴-۲-۳- واکنش های عرفی به خسارت معنوی زوجین
۹۴	..... نتیجه گیری
۱۰۱	..... پیشنهاد ها
۱۰۲	..... منابع
۱۰۲	..... کتاب
۱۰۳	..... مقالات
۱۰۷	..... پایان نامه

چکیده

فارغ از منشا وقوع خسارت معنوی که ممکن است قهری باشد یا قراردادی، خسارت معنوی دارای آثاری چون: تالم خاطر، صدمات روحی روانی، از دست دادن مهارت ها و سرمایه‌های معنوی است که مانند خسارت مالی موجب انتساب عنوان مسئولیت (اعم از مدنی و کیفری) به عامل زیان می شود. موضوع این نوع خسارت، انسان و متعلقات اوست و از آنجایی که در خانواده حقوق غیرمالی افراد اهمیت زیادی دارد، و نکاح با ماهیتی متمایز از سایر عقود و ویژگی هایی خاص، با احقاق حقوق غیرمالی اعضا، می تواند به اهداف متعالی خود دست یابد. لذا بررسی خسارت معنوی در روابط زوجین بیش از هر جای دیگری قابل تامل است. در این پژوهش، انواع خسارت معنوی در روابط زن و شوهر و مصادیق آن را که غالباً ذیل عنوان سوءمعاشرت می باشد و از سوی هر یک از زوجین قابل وقوع است، ذکر شده است. همچنین در نحوه ی جبران خسارت معنوی در خانواده، موضع گیری قوانین نسبت به این قبیل خسارات، علی رغم اینکه به صراحت از آن سخن گفته نشده به طور کلی، متناسب با ویژگی های خاص نظام خانواده می باشد بدین نحو که قوانین مربوط به خانواده با استفاده از منابع معتبر، غالباً به قطع منشا ضرر توجه داشته اند تا الزام یکی از زوجین به جبران مالی خسارت به روش های رایج مسئولیت مدنی و بدین وسیله هم از حقوق غیرمالی اعضای خانواده حمایت شده باشد و هم تا حد امکان مانع از فروپاشی این نهاد مهم اجتماعی گردد.

کلمات کلیدی: خسارت معنوی، خانواده، جبران خسارت، زوجین، زن و شوهر، حقوق غیرمالی.

فصل اول

کلیات

مقدمه

نکاح تنها عقدی است که در آن طرفین آن بلافاصله بعد از انعقاد عقد، نسبت به یکدیگر رابطه ی بدهکار و طلبکاری پیدا می کنند. (با توجه به قابل مطالبه بودن مهر، بلافاصله بعد از عقد) اما زمانی متوسل به حقوق مالی شان می شوند که روابط اخلاقی و صمیمانه ی موجود در حریم خانواده به هم خورده باشد. این امر نشان از اهمیت زیاد روابط عاطفی اخلاقی زوجین نسبت به روابط مالی شان می دهد از همین رو ضروری است بیش از آنکه قائل به تنظیم حقوق مالی زوجین باشیم، در صدد پیشگیری از وقوع مسائلی که روابط احساسی و عاطفی زن و شوهر را به هم می زند، باشیم.

خسارت معنوی سخنی نو در عرصه ی حقوق خانواده است. خانواده که در این جا مفهوم اخص آن مد نظر است متشکل از گروهی است که با گرد هم آمدن زن و مرد شکل می گیرد. زن و مردی که بدیهی ترین و اولین اهداف آنها از گرد هم آمدن نه کسب سود و منفعت، که کسب آرامش، احترام، وفاداری، صمیمیت، امنیت و مانند آن می باشد. با توجه به اینکه خسارت معنوی، غالباً مرتبط با حقوق مربوط به شخصیت افراد است و لطمه به تمامیت جسمانی و معنوی، مانند: تالامات جسمانی، هویت، آبرو، عواطف و احساسات، حیثیت و... را در بر می گیرد و از آنجا که خانواده، بنیانی است؛ مبتنی بر تامین این دسته از حقوق غیر مالی اعضای خود، که غالباً مغفول واقع شده و مورد تعرض قرار می گیرد. لذا برای صیانت از این نوع حقوق غیرمالی، علاوه بر الزام های اخلاقی، ضروریست به حمایت ها و ضمانت اجراهای قانون رو آورده تا مانع از تزلزل بنیان خانواده و از هم پاشیدگی آن شویم.

طبق نظر دکتر کاتوزیان، ضرر معنوی، عبارت است از " صدمه به منافع عاطفی و غیرمالی، مانند احساس درد جسمی و رنج های روحی، از بین رفتن آبرو، حیثیت و آزادی، و با توجه به بند ۲ ماده ی ۹ ق.آ.د.ک. سابق و قسمت اخیر ماده یک قانون مسئولیت مدنی، منشا ضرر معنوی لطمه زدن به یکی از حقوق مربوط به شخصیت و آزادی های فردی و حیثیت و شرافت (سرمایه های معنوی) و یا در نتیجه ی صدمات روحی است"

اگر چه این تعریف صرفاً در بردارنده ی خسارات معنوی وارده به شخص حقیقی است؛ اما با توجه به اینکه در سیستم حقوقی ما خانواده به عنوان شخص حقوقی محسوب نشده و از آن جا که برای هر یک از اعضای خانواده تکالیف و حقوقی پیش بینی شده، عدم شناسایی حقوق و تکالیف مستقل از اعضا برای خانواده، مبین عدم شناسایی شخصیت حقوقی خانواده در حقوق کنونی ایران است. لذا این تعریف علیرغم اینکه

شامل خسارت معنوی شخصیت حقوقی نمی شود؛ پاسخگوی معیار های مورد نظر ما برای طرح بحث در حوزه ی خانواده می باشد. اگر چه نویسنده سعی نموده است تا تعریف جامعی از خسارت معنوی در این تحقیق ارائه دهد.

۱-۱- بیان مسأله

با توجه به این که غالب اعمال و رفتار زیانباری که از جانب زوجین به یکدیگر وارد می شود، بیشتر جنبه معنوی دارد تا مادی، مثل وجود بداخلاقی، توهین، ایراد تهمت خیانت، عدم تأمین نیازهای جنسی و ... که همه از مصادیق سوء معاشرت است، عدم توجه به خسارات معنوی در خانواده، هم موجب مخدوش شدن روابط اخلاقی زوجین می گردد و هم به فروپاشی نظام خانواده می انجامد. از طرفی، خصوصی بودن روابط اعضای خانواده، نامحسوس بودن خسارات معنوی و مغفول ماندن از آثار سوء آن، عاملی است که همواره رسیدگی به تظلم متضرر را دشوار می کند. در قانون مدنی نامی از خسارت معنوی به میان نیامده است؛ اما در یک بررسی مختصر، می توان موادی را ناظر بر خسارت معنوی قلمداد کرد. مواد ۱۰۳۵ ق.م. در مورد وعده نکاح، ماده ۱۰۴۳ مخالفت بی دلیل ولی قهری دختر با ازدواج وی، مواد ۱۱۱۵ و ۱۱۳۰ عسر و حرج زوجه در خانه زوج، و ماده ۱۱۱۷ در مورد ممانعت از اشتغال زوجه، از پیش بینی های قانون در باره خسارت معنوی به طور غیرمستقیم است. قانون خانواده چون بر اساس احکام فقه اسلامی که منبع کامل و جامع است نگاشته شده، نقصی از این بابت ندارد. در واقع، اشکال اصلی غالباً مربوط به ضعف قضایی و دادرسی در مورد خسارت معنوی است که می تواند ناشی از عدم صراحت قانونی باشد. لذا با معرفی حمایت های قانون مدنی و مسئولیت مدنی، از زیان دیده، می توان اهمیت آن را در قانون به قضات دادگاه های خانواده یادآور شد، تا بدین وسیله با صدور آرای قضایی در این مورد، نقش دادگاه های خانواده یادآور شد، تا بدین وسیله با صدور آرای قضایی در این مورد، نقش مؤثری را در تحکیم ارزش های خانواده شاهد باشیم. در واقع، ضعف سیستم رسیدگی به دعاوی خانوادگی با موضوع خسارت معنوی، ناشی از: نامانوس بودن طرح این دعاوی مخصوصاً از جانب زوجین، عدم صراحت قانون در این مورد و فقدان رویه قضایی و ... است (داوری، ۱۳۹۰). لذا هدف مطالعه حاضر پاسخ به این سوال است که بررسی حقوقی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین و بررسی شیوه های جبران آن چگونه است؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

نکاح تنها عقدی است که طرفین آن بلافاصله بعد از انعقاد عقد، با یکدیگر رابطه بدهکار و طلبکار پیدا می کنند (با توجه به قابل مطالبه بودن مهر، بلافاصله بعد از عقد)؛ اما زمانی متوسل به حقوق مالی شان می شوند که روابط اخلاقی و صمیمانه موجود در حریم خانواده به هم خورده باشد. این امر نشان از اهمیت زیاد روابط عاطفی اخلاقی زوجین نسبت به روابط مالی شان دارد. از همین رو، ضروری است بیش از آن که قائل به تنظیم حقوق مالی زوجین باشیم، در صدد پیشگیری از وقوع مسائلی که روابط احساسی و عاطفی زن و شوهر را به هم میزند، باشیم؛ زیرا بدیهی ترین و اولین اهداف زوجین نه کسب سود و منفعت، که کسب آرامش، احترام، وفاداری، صمیمیت، امنیت است (داوری، ۱۳۹۰). با توجه به این که خسارت معنوی، غالباً مرتبط با حقوق مربوط به شخصیت افراد است و لطمه به تمامیت جسمانی و معنوی، مانند تألمات جسمانی، هویت، آبرو، عواطف و احساسات، حیثیت را در بر می گیرد و از آنجا که خانواده، بنیانی است مبتنی بر تأمین این دسته از حقوق غیرمالی اعضا که غالباً مغفول واقع شده است. لذا مطالعه حاضر نیز تلاش دارد به بررسی حقوقی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین و بررسی شیوه های جبران آن بپردازد چرا که مطابق با آنچه کاتوزیان (۱۳۹۲) بر ضرر معنوی "صدمه به منافع عاطفی و غیرمالی، مانند احساس درد جسمی و رنج های روحی، از بین رفتن آبرو، حیثیت و آزادی، و با توجه به بند ۲ ماده ۹ ق.آ.د.ک. سابق و قسمت اخیر ماده یک قانون مسئولیت مدنی، منشأ ضرر معنوی لطمه زدن به یکی از حقوق مربوط به شخصیت و آزادی های فردی و حیثیت و شرافت (سرمایه های معنوی) و یا در نتیجه صدمات روحی" است. لذا از اهمیت ویژه ای برخوردار بوده و با وجود مطالعاتی که در گذشته انجام شد بخاطر اهمیت موضوع به بررسی آن پرداخته خواهد شد.

۱-۳- ادبیات و سوابق تحقیق

مراد زاده و رضوی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان شیوه های جبران خسارت معنوی در زندگی مشترک زوجین نشان دادند؛ امروزه خسارت معنوی در ایجاد مسئولیت (اعم از مدنی و کیفری) تأثیر یکسانی در مقایسه با خسارت مادی دارد. اگرچه مشکلاتی چون نامحسوس بودن خسارت وارده، دشواری اثبات آن در نزد مرجع رسیدگی، دشواری تقویم و کارشناسی میزان خسارت و در نهایت صعوبت جبران واقعی خسارت معنوی، امر رسیدگی به تظلم خواهی را به مراتب سخت تر می کند؛ اما این امر دلیل موجهی برای مسئول نبودن زیانکار نیست. با توجه به اهمیت زیاد حقوق غیرمالی زوجین در خانواده و حساسیت این نظام در رابطه با حقوق مربوط به شخصیت افراد و مبتلا به بودن اعضای خانواده در ایجاد این نوع خسارت، به نظر

میرسد خانواده در برابر خسارات معنوی، شکننده ترین نهاد است. از همین رو روش های جبران این نوع خسارات نیز نقش تعیین کننده ایی در تداوم خانواده دارد. لذا سؤال اساسی در این تحقیق، چگونگی موضع گیری قانون و منابع آن در رابطه با نحوه جبران خسارت معنوی زوجین است. راهکارهایی مانند سقوط نفقه، شرط ضمن عقد، سکونت علیحده از جمله روش هایی هستند که به نحوی دافع و رافع خسارت معنوی در روابط زوجین اند.

صادقی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان واکنش های عرفی به خسارت معنوی زوجین معتقد است قانون کاربرد عرف را در بعض موارد مانند سکوت اجمال و تناقض قوانین به عنوان قاعده ای حقوقی پذیرفته است. امروزه هنگام بروز اختلاف بین عرف و روح قانون، این عرف است که بر روح قانون و نیز بر قوانین تکمیلی و مقررات تفسیری مقدم شده، آنها را ساقط می کند .

پژوهنده (۱۳۹۳) در پژوهش خود تاکید دارد که، برای آن که رابطه زناشویی با اعمال سلیقه و گرایش های خاص هر یک از زوجین تهدید به گسستن نشود، برای اصلاح این رفتارها، راهبردهایی وجود دارد. پاره ای از این راهبردها مربوط به عمل زوجین در خانواده است؛ لیکن آن گاه که تدبیر شخصی طرفین کارساز واقع نشود و ناسازگاری به مرتبه شدید آن یعنی شقاق برسد، طبعاً امکان اصلاح از دست آنان خارج می شود و به وجود عناصر آگاه و خیرخواهی نیاز است که در جهت به صلاح در آوردن گسست موجود، مداخله کنند. از این افراد به عنوان حکم یعنی داور میانجی یاد می شود.

۱-۴- جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق:

مطابق با بررسی های انجام شده در سایت هایی نظیر پرتال جامع علوم انسانی، جهاد دانشگاهی (SID) و magiran و سایت های خارجی نظیر sciencedirect و استعلام از ایرانداک ترکیب متغیرهای پژوهش جدید و نو می باشد.

۱-۵-اهداف تحقیق :

۱-۵-۱-هدف اصلی:

۱. بررسی حقوقی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین و بررسی شیوه های جبران آن

۱-۵-۲-اهداف فرعی:

۱. بررسی حقوقی کیفری خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین

۲. بررسی حقوقی مدنی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین

۳. بررسی شیوه های جبران خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین

۱-۶- سؤالات تحقیق

۱-۶-۱-اصلی

۱. بررسی حقوقی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین و بررسی شیوه های جبران آن چگونه است؟

۱-۶-۲-فرعی

۱. بررسی حقوقی کیفری خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین چگونه است؟

۲. بررسی حقوقی مدنی خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین چگونه است؟

۳. بررسی شیوه های جبران خسارات معنوی در زندگی مشترک زوجین چگونه است؟

۷-۱- فرضیات تحقیق

۱-۷-۱- فرضیات اصلی

۱. به نظر می رسد خسارات معنوی در زندگی زوجین دارای مسئولیت مدنی می باشد .

۲-۷-۱- فرضیات فرعی

۱. به نظر می رسد شیوه های جبران خسارات در در زندگی مشترک زوجین دارای ابهام می باشد .

۲. به نظر می رسد قانون مدنی ایران در بیان خسارات معنوی زوین در زندگی مشترک دارای ابهام می باشد.

۸-۱- ساختار تحقیق

این تحقیق از لحاظ اهمیت و جدید بودن موضوع در چهار فصل ارائه شده که در فصل اول به بررسی کلیات تحقیق و پروپوزال انجامید و در فصل دوم به بررسی تعاریف واژگان کلیدی و در فصل سوم به بررسی خسارات معنوی که پی و مبنای ساختار پایان نامه است و در فصل چهارم بررسی و کالبد شکافی موضوع تحقیق و جبران خسارات معنوی زوجین ارائه شده که با نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها به اتمام رسید.

فصل دوم

مفاهیم و مبانی نظری